

๘๖ เด็กกับหลักสูตร

♥ ไททฤษฎี บล๊อคเวท ถอดความจากผลงานของ จอน ดุย

การทำทฤษฎีหนึ่ง ๆ แตกต่างออกไปจากอีกทฤษฎีหนึ่งนั้น มิใช่เป็นเพราะสมมติฐานให้มันต่างกัน แต่เพราะความแตกต่างที่ว่ามันมีสาเหตุมาจากข้อโต้แย้งที่ขัดกัน และก่อให้เกิดปัญหาที่ต้องพิจารณาอย่างลึกซึ้งว่าเป็นเพราะอะไรกันแน่ มีเงื่อนไขอะไรที่ลงรอยกันไม่ได้ การมีทฤษฎีมากมายเช่นนั้น เป็นเพราะนักคิดมุ่งที่จะค้นเงื่อนไขต่างๆ มาสนับสนุนความคิดของตน แทนที่จะศึกษาว่าเงื่อนไขเหล่านั้นเป็นเพียงส่วนประกอบของปัญหาเรื่องเดียวกัน กระบวนการเรียนการสอนประกอบด้วยปัจจัยชั้นมูลฐานหลายอย่าง มีปัจจัยเหล่านั้นล้วนแต่มีความเกี่ยวข้องกัน ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งทั้งสิ้น การที่จะพิจารณาเงื่อนไขปัจจัยแต่ละอย่างๆ ไป เป็นของง่าย แต่ที่จะแลเห็นว่าเงื่อนไขปัจจัยนั้นๆ เป็นองค์ประกอบร่วมกันของความจริงที่แน่นอนเรื่องเดียวกัน มิใช่เป็นของง่ายเลย

โลกของเด็กนั้นแคบ เด็กจะยอมรับรู้แต่ในสิ่งที่ตนคุ้นเคยใกล้ชิด เป็นค่านิยมที่ปฏิบัติสหายเท่านั้น โลกของเด็กมิใช่ดินแดนแห่งข้อเท็จจริงและกฎเกณฑ์ แต่เป็นโลกแห่งฝูงชนที่ต่างก็มีความสนใจอะไรเป็นส่วนตัว มีความรู้สึกชอบบอกรับใจเป็นกฎเกณฑ์สำคัญ ระเบียบของธรรมชาติรอบกายเป็นเรื่องที่มาทีหลัง อาจกล่าวได้ว่าโลกของเด็กมีขนาดเพียงตารางไมล์เดียว แต่เนื้อหาวิชา

ที่โรงเรียนนำมาให้เด็กรู้จัก มีอาณาเขตกว้างขวางเหลือคณนา ย้อนหลังไปถึงอดีตดึกดำบรรพ์ ก้าวยาวไปถึงระบบสุริยะ เกินกำลังที่ความทรงจำของเด็กจะรับเอาไว้ได้ ชีวิตของเด็กเป็นภาวะที่ต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผ่านจากวัยหนึ่งไปสู่อีกวัยหนึ่งด้วยความรวดเร็ว และความพร้อมโดยไม่รู้สึกตน สรรพสิ่งที่เด็กรู้จัก ก็พลอยจะถูกลากจูงให้ดูเป็นเรื่องเดียวกัน ต่อเนื่องกันด้วยอำนาจ

ความสนใจส่วนตัว แต่เมื่อเด็กเข้าโรงเรียน วิชาต่างๆ ก็แบ่งแยกโลกของแก่ออกเป็นส่วนๆ วิชาภูมิศาสตร์ ก็จะต้องถึงข้อเท็จจริงกลุ่มหนึ่ง แล้วแยกแยะความจริงกลุ่มนั้น ด้วยความเห็นอย่างหนึ่ง เลขก็ว่าไปอย่างหนึ่ง ไวยากรณ์ก็อีกเรื่องหนึ่ง ต่างๆ ออกไปไม่มีที่สิ้นสุด วิชาต่างๆ จะช่วยกันจัดข้อเท็จจริง เกี่ยวกับธรรมชาติรอบๆ ภายเข้าเป็นหมวดหมู่ เป็นระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ แต่ทว่าการแยกประเภทและกฎเกณฑ์ เป็นเรื่องนอกประสบการณ์ของเด็ก ผู้ใหญ่เคยชินกับระเบียบและเหตุผล จึงลืมคิดไปว่าก่อนที่ จะเกิดเป็นวิชาสาขาต่างๆ ขึ้นไป จะต้องแยกแยะและจัดระเบียบข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ตรง ให้เป็นหมวดหมู่เสียก่อน ที่จะเข้าใจอย่างนี้ ได้ก็หมายความว่า จะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ อันเป็นเรื่องที่เด็กเข้าใจไม่ได้

เราอาจจะแยกความแตกต่างระหว่างเด็กและหลักสูตร ออกเป็นข้อปลีกย่อยได้มากมายหลายประการ แต่ที่พอจะแลเห็นได้ว่า มีความแตกต่างขั้นมูลฐานอยู่สามประการด้วยกันคือ

1. โลกของเด็กแคบ และเป็นสมบัติส่วนตัว ส่วนโลกโดยทั่วไปมีขอบเขตกว้างขวางมาก ทั้งในด้านพื้นที่และเวลา
2. ชีวิตของเด็ก เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งหมด ส่วนหลักสูตรแยกออกเป็นส่วนตัวๆ มากมาย
3. การจัดระเบียบและแยกประเภท เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของเหตุผล ส่วนชีวิตของเด็กเป็นเรื่องของการกระทำและอารมณ์

จากลักษณะสามประการข้างต้น ก็มีทฤษฎีการศึกษาเกิดขึ้นมาต่าง ๆ กัน ทฤษฎีหนึ่งสนใจและให้ความสำคัญแก่นิเวศวิทยาในหลักสูตรเป็นพิเศษ เนื้อหาตามประสบการณ์ของเด็กเป็นเรื่องรองลงไป มีความเชื่ออยู่ว่าเมื่อโลกของเด็กแคบและหายไปแล้ว หลักสูตรก็จะต้องช่วยให้เด็กเข้าใจในสภาพและสลับซับซ้อนของจักรวาล หรือเมื่อมีความเชื่อว่าชีวิตของเด็กมีความเห็นแก่ตัว ทำอะไรเอาแต่เอาใจตัวเอง ถ้าเช่นนั้นหลักสูตรก็จะให้สิ่งที่ตรงกันข้าม พยายามที่จะให้ทฤษฎีนี้ละเลยหรือรับรู้เอกภพ ความคิดเห็นและประสบการณ์ของเด็กน้อยที่สุด เมื่อมีความเชื่อเช่นนั้นจึงจัดหลักสูตรออกมาในรูปแบบเรียน ให้เด็กเรียนเนื้อหาวิชาแต่ละอย่างๆ เป็นขั้นๆ ไปเน้นหนักไปในเรื่องการจัดแบ่งและลำดับเนื้อหาเรื่องปัญหาของการสอนคือปัญหาในการจัดหาแบบเรียน วิธีสอนและจุดมุ่งหมายขึ้นอยู่กับ เนื้อหาวิชา หน้าที่ของโรงเรียนก็คือการอบรมบ่มนิสัย หน้าที่ของเด็กคือรับและยอมรับการอบรมบ่มนิสัยนั้น เมื่อเด็กเป็นคนอ่อนโยนว่านอนสอนง่าย ก็เป็นอันว่าเด็กปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างไม่มีอะไรขาดตกบกพร่อง

อีกทฤษฎีหนึ่งก็ว่า จะเป็นเช่นนั้นหาไม่ได้ เด็กจะต้องเป็นจุดเริ่มต้น เป็นศูนย์กลาง และเป็นจุดมุ่งหมาย ในขณะที่เด็กนั้นด้วย ทฤษฎีนี้ยกเอาพัฒนาการและความงอกงามเป็นอุดมคติ หลักสูตรที่สนองความงอกงามนั้น บุคลิกภาพและอุปนิสัย มีความสำคัญมากกว่าเนื้อหาวิชา ทฤษฎีนี้ถือคติสังการแห่งตนเป็นเป้าหมาย ความรู้ในเนื้อหาวิชาจะถูกส่งเข้ามาจากภายนอกมิได้ จะต้องทำให้จิตงอกงามออกไปจึงจะถูก หมายความว่า จะต้องมีการ

ของความมั่งคั่งเท่านั้น กล่าวโดยย่ออีกพอจะพูดได้ว่า จุดอ่อนของการศึกษา “แผนเก่า” อยู่ที่เอาเด็กกับผู้ใหญ่ มาเปรียบเทียบกัน เอาความไม่เต็มใจของเด็กลูกมาเปรียบเทียบกับความรอบรู้ของผู้ใหญ่ และถือเอาเป็นภาระที่ต้อง หลีกหนีสภาพความเป็นเด็กไปโดยเร็วให้มากที่สุด ส่วน ข้อบกพร่องของการศึกษา “แผนใหม่” อยู่ที่ยกเอาความ สามารถและความสนใจในปัจจุบันของเด็ก มาเป็นของสำคัญโดยตัวของมันเอง แท้จริงแล้วการเรียนรู้และสัมฤทธิ์ ผลของเด็กอยู่ในสภาพที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ไข่จะ หยุดนิ่งอยู่เฉย ๆ ก็หาไม่

ในขณะที่การศึกษา “แผนเก่า” มองข้ามอำนาจ ของพัฒนาการไป จึงมีความเชื่ออยู่ว่าทิศทางที่จะไปสู่จุด มุ่งหมาย ก็คือหนทางที่ผู้ใหญ่กำหนดและบังคับให้เด็กเดิน ส่วนการศึกษา “แผนใหม่” ก็เพียงยกเอาหลักพัฒนาการ ขึ้นมาลอย ๆ ประคองว่าเด็กจะต้องพัฒนาเอาข้อเท็จจริงนี้ หรือสังขารนั้นออกมาจากหัวใจของเด็กเอง โดยมีต้อง จักหาเงื่อนไขแวดล้อม ที่จำเป็นมาช่วยทำให้เกิดความคิด นั้นๆ ให้แก่เด็ก พัฒนาการมิใช่มีความหมายแต่เพียงว่า จะต้องคิดอะไรออกมาให้ได้ ข้อสำคัญอยู่ที่มีพัฒนาการ จากประสบการณ์อย่างหนึ่ง ไปสู่ประสบการณ์อีกอย่างหนึ่ง ที่ต้องการ สภาพแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีสื่ออันได้ แก่กระบวนการเรียนการสอน มาช่วยทำให้ความสามารถ และความสนใจที่มีอยู่ก่อนแล้วนั้น มีพัฒนาการต่อไปได้ ส่วนความสนใจและความสนใจจะพัฒนาการไปได้ อย่างไร ก็แล้วแต่สิ่งเร้าที่มาจากแวดล้อมและวัตถุอุปกรณ์ที่ใช้ฝึก ทั้ทั้งนั้นปัญหาเรื่องทิศทาง จึงได้แก่การเลือกสิ่งเร้าให้ เหมาะกับสัญชาตญาณและแรงกระตุ้นให้ไปในทิศทางที่จะ

ทำให้ได้รับประสบการณ์ใหม่ แต่การที่จะบอกได้ว่าอะไร เป็นประสบการณ์ที่พึงปรารถนา และอะไรเป็นสิ่งเร้าที่จำเป็น นั้นเป็นของยาก

ประสบการณ์ใดๆ ย่อมประกอบด้วยลักษณะ สองประการคือ ประการแรกเป็นไปในเชิงตรรกวิทยา ประการที่สองเป็นไปในเชิงจิตวิทยา อย่างแรก หมายถึงตัวหลักสูตร อย่างหลังหมายถึงความสัมพันธ์ของหลักสูตรที่มีต่อผู้เรียน ประสบการณ์ในเชิง จิตวิทยา หมายถึงความงอกงาม ขึ้นของพัฒนาการ ะดับในส่วนที่ประสบความสำเร็จ และในส่วนที่ล้ม เหลว ส่วนประสบการณ์ในเชิงตรรกวิทยานั้น หมายถึงผลของพัฒนาการแต่ละขั้น โดยไม่คำนึงถึงกระ- บวนการว่าเป็นมาอย่างไร ถ้าจะเปรียบเทียบประสบการณ์ ในเชิงตรรกวิทยา ว่าเหมือนกับบันทึกของนักสำรวจ เมื่อไปพบภูมิประเทศแห่งใหม่ ประสบการณ์ในเชิง จิตวิทยาที่ได้กับแผนที่ที่สำเร็จแล้ว บันทึกกับ แผนที่ความแตกต่างกันฉับไค ลักษณะทั้งสองของ ประสบการณ์ก็ย่อมมีความแตกต่างกันฉับนั้น ทั้ง สองอาศัยกันและกัน แผนที่สร้างขึ้นจากบันทึก ของการสำรวจ และในขณะที่เดียวกันนักสำรวจก็จด บันทึกไว้เพื่อที่จะทำแผนที่ แผนที่จัดระเบียบประ- สดการณ์แต่ละอย่าง นำประสบการณ์เหล่านั้นมา เชื่อมโยงแก่กันและกัน โดยไม่ต้องคำนึงว่าประสบ การณ์ใดเกิดขึ้นก่อน(คือนักสำรวจไปพบก่อนอย่างอื่น)

ประสบการณ์ที่จัดเข้าเป็นระเบียบแบบแผนแล้วนั้น มี ประโยชน์อะไรบ้าง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ แผนที่ตั้งว่านั้น ใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง

แผนที่ไม่ใช่ตัวแทนสำหรับประสบการณ์เฉพาะตัว เราไม่อาจใช้แผนที่แทนการเดินทางจริงๆ ได้ เพราะ

ฉะนั้นหลักสูตรหรือบทเรียน จึงมิใช่ตัวแทนของประสพ-
การณ์แต่ละอย่างๆ ประสพการณ์ก่อนๆ ถูกจัดให้เป็นระ-
เบียบकुจแผนที่ใช้เป็นเครื่องนำไปสู่ประสพการณ์ใหม่ๆ ใน
อนาคต แผนที่จะช่วยชี้ทิศทาง ช่วยประหยัดแรงงาน
ช่วยแนะทางลัด ที่จะตัดตรงไปสู่จุดมุ่งหมายที่ปรารถนา
โดยเร็ว ประสพการณ์ในอดีตเมื่อเรียบเรียงขึ้นเป็นระเบียบ
แล้วก็จะปรากฏออกมาในรูปของสาขาวิชา อันเป็นรูปที่
จะอำนวยความสะดวกให้แก่กาลอนาคตได้มากที่สุด เมื่อจะ
สังเกตหาอะไรต่อไป ก็ทราบว่าจะต้องทำอะไรที่ตรงไหน
การค้นหาซึ่มในกองฟางย่อมจะต้องแตกต่างกับการค้นหา
เอกสารในตู้ ซึ่งจักไว้อย่างมีระเบียบ

ในทำนองเดียวกัน หลักสูตรหรือเนื้อหาวิชาที่
ประกอบไปด้วยลักษณะสองประการ ส่วนหนึ่งสำหรับนัก
วิทยาศาสตร์ในฐานะที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ อีกส่วนหนึ่ง
สำหรับครูในฐานะที่เป็นครู ลักษณะทั้งสองประการมิได้
เป็นปฏิปักษ์ต่อกันหรือขัดแย้งกันเลย แท้ก็มีได้หมายความว่า
ว่ามันจะเหมือนกันทุกอย่าง เนื้อหาวิชาสำหรับนักวิทยา-
ศาสตร์ประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงกลุ่มหนึ่ง ที่จะใช้ในการ
ค้นหาปัญหาใหม่ๆ เพื่อเป็นส่วนประกอบการวิจัยที่จะมีขึ้น
ต่อไป และเพื่อทดสอบทฤษฎีอันเป็นผลของปัญหานั้น
สำหรับนักวิทยาศาสตร์เนื้อหาวิชานักวิทยาศาสตร์ มีความ
สมบูรณ์อยู่ในตัวของมันเอง สามารถนำเอาข้อเท็จจริง
ใหม่ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องได้ แต่เมื่อครูสอน (วิชาวิทยา-
ศาสตร์) ครูไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องค้นหาข้อเท็จ
จริงใหม่ๆ มาเพิ่มให้แก่วิชานั้นๆ ไม่จำเป็นจะต้องสร้าง
หรือพิสูจน์สมมุติฐานใดๆ ครูเกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาใน
ฐานะที่เนื้อหาวิชานั้นเป็นตัวแทนของชั้น หรือระยะของ
การพัฒนาการของประสพการณ์ หน้าที่ของครูอยู่ที่การ
เปลี่ยนสภาพของวิชานั้น ให้กลายเป็นประสพการณ์ของ
เด็กด้วยวิธีต่างๆ ตามครูและความเข้าใจที่ครูมีต่อนักเรียน
ครูต้องศึกษาว่า ประสพการณ์ที่นักเรียนมีอยู่ก่อนจะนำมา

เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชา ที่กำลังจะทำให้เกิดเป็นประสพ-
การณ์ใหม่ในตัวเด็กนั้นมีอะไรบ้าง จะต้องใช้อะไรช่วย
ให้นักเรียนมีพัฒนาการไปตามเนื้อหาวิชานั้น ครูมิได้สนใจ
เนื้อหาวิชานั้น ครูมิได้สนใจเนื้อหาวิชาในฐานะที่มีน
เป็นเนื้อหาวิชา แต่สนใจเนื้อหาวิชาในฐานะที่เป็นองค์
ประกอบของการเพิ่มพูนประสพการณ์

การที่มองข้ามลักษณะทั้งสองประการของเนื้อหา
วิชาไป เป็นสาเหตุให้แลเห็นไปว่าหลักสูตรและตัวผู้เรียน
เป็นคนละเรื่องกัน เนื้อหาวิชาโดยตัวของมันเองแล้วเป็น
เรื่องของนักวิทยาศาสตร์ หากมีความสัมพันธ์โดยตรงกับ
ประสพการณ์ปัจจุบันของเด็กไม่ อันมิใช่เป็นเรื่องทฤษฎี
เท่านั้น ในทางปฏิบัติก็เป็นปัญหา กล่าวคือทั้งแบบเรียน
และครู ต่างแข่งขันหนีบยื่นเนื้อหาวิชาชนิดที่เป็นของนัก
วิทยาศาสตร์ ให้แก่เด็ก อย่างนั้นก็หมายความว่า จะต้องตัด
เอาเรื่องราวที่ยากๆ ออกไป อันเป็นการลดระดับสติ
ปัญญาลง ทั้งนี้เพราะมิได้แปลเรื่องราวนั้นออกมาในรูป
ของสถานการณ์ในชีวิตจริง ให้เด็กสามารถรับเอาเข้าใจ
เป็นประสพการณ์ส่วนตัวได้ เมื่อปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น
ก็จะเป็นเหตุให้เกิดความเลวร้ายสามประการติดตามมาเป็น
ผล ประการแรก คือ เนื้อหาวิชานั้นกลายเป็นเพียง
สัญลักษณ์ เพราะขาดความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เด็กได้เคย
พบเห็นและรู้สึกชอบมาก่อนแล้ว สัญลักษณ์ที่มิใช่ของ
จริง แต่เป็นเครื่องหมายแทนของจริงอันอาจจะเกิดขึ้นเป็น
ประสพการณ์ได้ในเมื่อมีเงื่อนไขต่างๆ ครบ ข้อเท็จจริง
ที่หนีบยื่นให้เด็กในลักษณะนี้ ไม่ผิดอะไรกับระต๋ล็บ จะ
รู้ความหมายใดก็ต่อเมื่อมีเฉลย ความเลวร้ายประการที่
สอง อันเนื่องมาจากมอบเนื้อหาวิชาให้มาจากภายนอก คือ
ขาดแรงจูงใจ เมื่อประสพการณ์ที่มีอยู่แล้วไม่อยู่ในสภาพที่
จะตูดซึ่มเอาข้อเท็จจริงใหม่ๆ เข้ามารวมด้วยได้ก็จะไม่
อยากรับเอาข้อเท็จจริงนั้นไว้ ความต้องการจะช่วยให้เกิด
แรงจูงใจในการเรียนรู้ เมื่อเด็กมีความต้องการเป็น

จุดหมายของตนเอง ความต้องการก็จะเป็นบ่อเกิดของวิธีที่จะหาไปสู่การตอบสนองความต้องการนั้น ความเลวร้ายประการที่สาม คือ ขาดระเบียบแบบแผนที่เหมาะสมผลอันเนื่องมาจากข้อบกพร่องของเนื้อหาบางประการออกไปโดยหวังที่จะให้เด็กรับไว้ได้ ผลก็คือความสามารถในการค้นหาเหตุผลความเข้าใจในเรื่องที่เป็นนามธรรมของเด็ก ไม่มีพัฒนาการเท่าที่ควร เนื้อหาวิชาจึงกลายมาเป็นวัสดุที่จะใช้ฝึกความจำไป

ในกรณีที่ยึดมั่นเนื้อหาวิชาแท้ ๆ ซึ่งโดยปกติแล้วเป็นสมบัติของนักวิทยาศาสตร์ ให้กับเด็ก โดยมีได้เปลี่ยนให้เนื้อหาวิชานั้น เข้ามามีส่วนสัมพันธ์กับประสบการณ์ปัจจุบันของเด็กเลย แม้จะพอทำได้ก็ต้องอาศัยอุบายนานาประการ ครูสั่งจ้างรางวัลเข้ามาหลอกล่อ เพื่อให้เด็กรับเอาไว้ให้ได้ แม้เป็นเช่นนี้ก็มิมีบทบาทของจิตวิทยาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ต่างที่เราสวมสร้อยอยู่เป็นประจำเมื่อไม่ได้สวมใส่ครั้งไร ก็ให้รู้สึกเหมือนมีอะไรขาดหายไป กิจกรรมที่น่าซึ่งเพราะไร้ความหมาย อาจกลายมาเป็นหน้าพิสมัยได้เมื่อมีโอกาสได้เป็นอยู่นาน กล่าวคือ เมื่อจิตต้องคลุกคลีอยู่กับกระบวนการจำเจเหมือนงาน ที่เครื่องจักรทำนานไป เมื่อเงื่อนไขหรือภาวะสำหรับกระบวนการนั้นมีขึ้นติดต่อกันเรื่อย ๆ จิตจะดำเนินกิจการอย่างอื่นก็ไม่ได้เพราะโอกาสไม่อำนวย จิตก็จำต้องพัฒนาความสนใจสำหรับกระบวนการนั้นขึ้นมาเอง เพราะเป็นกฎธรรมชาติที่จิตจะต้องหากความพอใจในงานที่ทำอยู่ เมื่อไม่มีทางเลือก จิตก็จำต้องพอใจอยู่เพียงนั้นในกรณีที่ขาดแรงจูงใจอันเป็นสาเหตุให้บทเรียนน่าเบื่อแล้ว ก็จะมีสิ่งอื่นมาทำหน้าที่แทนแรงจูงใจที่แท้ได้บ้างเหมือนกัน เป็นต้นว่า ยอมทนเรียนดีกว่าถูกดูว่า ยอมทนเรียนดีกว่ายอมสอบตก และต้องอับอายขายหน้า นักเรียนที่ทนเรียนเหล่านี้ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีระเบียบวินัย ที่เป็นเช่นนี้เพราะธรรมชาติของ

มนุษย์ย่อมพอใจ ที่จะแสวงหากความสบายออกสบายใจมากกว่าทุกข์เข็ญ ความสนใจจอมปลอมจึงอาจเกิดขึ้นได้ เพราะเหตุนี้ อย่างไรก็ตามบทเรียนหรือเนื้อหาวิชาที่เข้ามาสู่จิตในสภาพเช่นนี้ ย่อมจะไม่ประกอบเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจิตโดยแท้ วิธีที่พึงปฏิบัติ คือ แปลบทเรียนออกในรูปของพฤติกรรม คือเอาบทเรียนเป็นเสมือนหนึ่งพฤติกรรมที่จะก่อพัฒนา ให้มีขึ้นภายในขอบเขตที่เด็กจะรับเอาไว้ได้

เพราะฉะนั้นเรื่องของเด็กกับหลักสูตรจึงเป็นเรื่องของการปฏิบัติ (หรือการกระทำ) การปฏิบัติก็คือการตอบสนอง การดัดแปลง และการปรับตนรวมกันไปด้วย ในฐานะที่กิจกรรมต้องอาศัยสื่อกลาง สภาพการณ์และความเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่าไม่มีอะไรที่เรียกได้ว่า เป็นกิจกรรมได้โดยลำพังตัวของมันเอง ในขณะเดียวกันก็ไม่มีวิชาใด ที่จะยึดยึดสัจธรรมให้แก่จิตได้ทุกอย่างต้องอาศัยกระบวนการของจิต ที่ดำเนินไปเพื่อตอบสนองสิ่งที่ปรากฏอยู่ภายนอก ดังบทเรียนจึงเป็นเครื่องมือทางการศึกษา ให้กำหนดสิ่งแวดล้อมของเด็ก จึงมีความสำคัญสำหรับตัวครู มิใช่สำหรับเด็ก หลักสูตรจะบอกครุว่านั่นคือ ขอบเขตของความสามารถ ระดับสัมฤทธิ์ผล ที่เปิดไว้ให้สำหรับเด็ก หน้าที่ของครูอยู่ที่คอยดูแลให้มเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะทำให้อกิจกรรมต่าง ๆ คลคลายไปในทางที่ปรารถนา.

DEWEY, JOHN: THE CHILD AND CURRICULUM, CHICAGO, UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS, 1902